

Smaastykker.

1.

Biskop Engelstofts optegnelser fra november 1863.

Meddelt af Povl Engelstoft.

Biskop C. Th. Engelstoft (1805—89), der i novemberdagene 1863 opholdt sig i København, har efterladt sig de nedenfor trykte optegnelser; de er ikke uden interesse til belysning af stemningen i moderat liberale kredse. Det bør bemærkes, at biskop Engelstoft — der var kultusminister i ministeriet Monrad og vist nok væsentlig af helbredshensyn hindredes i at indtræde i ministeriet Bluhme — hurtig kom til at værdsætte kong Kristian og resten af sit liv nærrede den største højagtelse for ham.

Kongens Død 1863.

Berl. Tid. har med Sandhed sat ham et skjønt Minde: han lærte Europa „at agte det Folk, der havde en saadan Konge“ ¹⁾, der blev sit Ord tro og stod omslynget af Folkets Kjærlighed, som gjorde begge stærke. Nu erfares, at han er død Kl. 2° 35' — altsaa omtrent da der blev telegrapheret til Trier ²⁾, at hans Nærværelse var overflødig — og dog fik Folk det først at vide ved Telegrammet Kl. 8^{1/2} ell. 9, idet to mellemliggende Telegrammer skildrede ham som døende; Mi-

¹⁾ Berl. Tid. 16. novb. morgen skriver: „Kong Frederik den Syvendes Forhold til sit Folk, hans Tro og Fasthed mod givne Løfter, hans urokkelige Fastholden ved det Frihedsbrev, han skænkede Folket, vakte fremmede Nationers Beundring og indgød dem Agtelse for det Folk, der besad en slig Fyrste“.

²⁾ Lægen etatsraad S. M. Trier (1800—63).

nistrene havde mulig ret Besked, Bluhme (og David?) var hos Prinds Christian. Hurtigt gjorde en Trop af 50 Studenter Ende paa Skuespillet i Theatret ved før Begyndelsen at opfordre Folk til at gaae og nøde Theaterchefen til at afsige Forestillingen — mon han, Tillisch, ikke vidste Kongens Død Kl. 7? nu maa han give Tilskuerne og deriblandt Studenterne deres Penge igjen! Tak, brave danske Studenter! og mine to Sønner ¹⁾ iblandt dem! Det skaffer mit trykkede Hjerter Luft i Taarer, at nedskrive dette — ja Gud glæde den ædle Konge i Evigheden, hvor det Kongelige i hans Tanke og Hjerter kan udskille sig fra al timelig Blanding! takket være han for megen Naade og for trofast Vennesind ogsaa mod mig!

Hvad vil den nye Konge gjøre? Ængstelig see vi en Konge imøde, der ikke kan tale Dansk o: vælge de rette Ord og udtale dem reent Dansk, men giver Vocalerne tysk Udtale — og som er decideret Heelstatsmand. Det hedder i Byen, at han vil beholde det nuværende Ministerium, men ikke underskrive den vedtagne Forfatningslov, som gik igjennem i Rigsraadet Fredag d. 13. om Aftenen (da Kong Fr. allerede laae syg paa tredie Dag) — hvorledes de to Ting skal forenes, gad jeg vidst — og han kan intet andet Ministerium skabe uden Hjælp af Bondevennerne! som han aristocratisk afskyer. Mån vil vide, at ikke Een (ell. dog kun Een) af dem, der stemte imod i Rigsraadet virkelig ønskede, at Lovforslaget skulde falde.

Nu Kl. 8 ¹/₂ Mandag Morgen ²⁾ høres Kanonsalut fra Volden — det er Sørgeskud. Nys kom et Batterie af 4 Kanoner forbi, ellers gaae Soldater, som det synes, til Øvelse og ingen Allarmtromme har gaaet. Skulde Ministerraadet allerede have været samlet i Nat? Der siges, at der kom et Extratrain i Nat fra Korsør, formodentlig med Wolfhagen ³⁾, dersom han var rejst igaar til Lyksborg — eller blot med officiel Budskab.

¹⁾ Nuværende overretssagfører L. Th. E. og pastor emer. F. D. Th. E.

²⁾ 16. novb. Ifølge Berl. Tid. begyndte skydningen fra „Sixtus“ kl. 8, fra volden kl. 9.

³⁾ Minister for Slesvig F. H. Wolfhagen (1818—94). Han var ikke rejst, se Berl. Tid. 16. novb. aften.

Kl. 10—11 var Slotspladsens aabne Veie opfyldt af en Menneskemasse, meest Dreng og Arbeidsfolk, og to røde Gardiner vare anbragte ved Enderne af Midten af Altanen. Hald (!) proclamerede den nye Konge Kl. 11^{1/4} og Folkets lange Hurraer kaldte ham to Gange frem. Han talte neppe. Hurraerne vedbleve længe og tildeels Sange. Omsider tog Massen Veien til Zahlkammerporten, ad hvilken han var kjørt ind; men han kjørt hjem fra Kirkeporten langs Kanalen over Holmens Bro i sin egen Vogn (Gallavogn) og der stod en tynd Befolkning, der hilste taus og kun hist og her gav et svagt Hurra. Kl. 12 skjødes Glædes-Salut fra Voldene. Kl. 1 skal Rigsraadet modtage den aflagte Eed. — Nu siges, at han igaar har sagt til Hall, at han vil stadfæste Loven, og det er det eneste Kløge; Martensen, som har lyst Velsignelsen over ham indenfor Altandøren, siger, at han endnu forholder sig sceptisk til dette Spørgsmaal, men troer dog, at han gjør det. Selv han var stærkt betaget af Øjeblikkets store Betydning og ilede til Ministeriet for at ordne Kirkebønnen (!). Unsgaard ¹⁾ mente, at Lehmann faaer Afsked alene.

I Aften (o: 16) er Byens Stemning yderst kritisk; Kongens Person gjorde intet godt Indtryk, Leve for Grundloven mødte ham alle vegne, 1000 Studenter udbragte det først paa Pladsen og sang skandinaviske Sange. Crone har bedet dem bie 24 Timer, inden de gjør yderligere Demonstrationer, og dette er blevet publiceret. Rigsraadet siges Intet at ville svare paa Trontalen, Borgerskabet at indgive Adresse med Fordring paa Underskrift; den forlangte Betænkningstid virker høist foruroligende, og desværre kan der mulig ikke vel underskrives før Valgloven er antaget. Martensen blev kaldt til Kongen Kl. 7, jeg forestille ham Situationens Alvor, han indrømmede Nødvendigheden, men beklagede, at det rette Øjeblik allerede var forbi og nu blev Tvangen synlig. (At samtidige Øienvidners Beretning kan divergere, viser sig ogsaa her, idet Berl. Tid. ²⁾ beretter, at Kongen kom efter første Fremtrædelse, endnu „to

¹⁾ Stiftamtmand I. J. Unsgaard (1798—1872).

²⁾ 16. novb. aften.

Gange frem for at hilse paa sit Folk* — han kom kun een Gang, som jeg selv saae, og det var desværre allerede for meget, naar han ikke havde Aandsnærværelse nok til at istemme eller udbringe et Hurra for Grundloven; den franske revu i Dagbl. ¹⁾ udelader ogsaa ganske denne uheldige Gjentagelse. Den har en pudsig Trykfeil: efter Halls Proclamation: *la foule y répondit pas des cris de hurra.*)

Tirsdagen d. 17de fandt Kbh. Borgerskabs Modtagelse Sted; paa Begjæring om Audients svarede Kg. først, at han vilde modtage Magistraten, men der blev da repliceret, at det var hele Kommunalbestyrelsen, der begjærte det. De kjørte i 22 Vogne, fik et undvigende Svar, som i en Urtekræmmerkjelder af en Arbeidsmand blev kaldt et svagt Svar, og som publiceredes af Brix i det overfyldte Raad- og Domhuus. Paa Hjemveien vilde man høre Svaret af Lüttichau ²⁾, man vilde endog spænde Hestene fra hans Vogn paa Kgs. Nytorv, men han henviste til Raadhuset. Hele Dagen ere Skarer i urolig Bevægelse, det opfattes af Mange, som om Kg. har nægtet at underskrive Grundloven, man opsnapper alle Slags Rygter og søger Førere; men alle Fornuftige raade til Rolighed. Rygtet om Oprør i Holsten er allerede tilbagekaldt (eller er blot en Forsamling til Deliberation), det sidste Rygte er at Hert. af Coburg vil andrage paa at Kg. ikke erkjendes for Hertug i Holsten. Studenter gik ud at standse Pøbelsværmeriet i Amaliegaden, men mødte Skarerne, som man havde indbildt, at der var Ildebrand paa Vesterbro; saa beleirede de Studenterforeningen og begjærte Studenterne til Førere; men de holdt sig rolige. Ved et stort Aftenmøde i Arbejderforeningen taltes ogsaa beroligende, og der ventes en lignende Meddelelse af Madvig i Rigsraadet imorgen. Til paa Fredag er der fra Aarhus opfordret alle Kommunalbestyrelser at sende Deputationer.

Den 18de Kl. 1 samledes Statsraadet med Kongen paa Christiansborg Slot. Rigsraadet var samlet 1—2 og man ventede Kundgjørelse af Kgs. Underskrift paa Loven. Dog

¹⁾ Dagbladet 17. novb.

²⁾ Overpræsident H. H. Lüttichau (1794—1869).

indløb den ikke. Men den skete og blev forkyndt i et Extra-møde Kl. 5. Nu er Alt Jubel — og jeg troer, at Chr. 9 har bundet sig langt fastere til Eiderpolitikken ved at betænke sig de 3 Dage, end om han havde lovet eller underskrevet strax. Nu skal hver dansk Mand støtte hans Throne — og aldrig saae Historien en Konge fortrænges, naar han støttedes af et enigt Folk. De smaa Ting ved hans Person ville snart tabe deres Betydning. Om Dronningens Stenning derved forlyder Intet; mon ikke Kronprinsen skulde fra Skotland have øvet en gavnlig Indflydelse — han ligner i Meget baade Fred. 7 og Faderen.

D. 19. Nu komme alle Byernes Deputerede for at takke. Kl. 12 imorgen modtages Rigsraadet in pleno til Audients, og Borgerskabet med alle Faner slutte[r] sig dertil. Men nu trykke Studenterne sig for at takke, uagtet de truende Tegn fra Frankfurt mod Londoner-Successionsloven. (Nu fortælles Træk om Kongen i dansk Retning, og han siges at være Herre i sit Huus.)

D. 20. Da Rigsraadet Kl. 12 skulde have Audients, var Kongen (med Familie) paa Christiansborg Slot. Opslag paa Gadehjørnerne indbød alle Borgere til at samles paa Slotspladsen, og der var en stor Deel, uden Orden, som raabte Hurra saalænge, at Kongen takkede ud af et Vindue (ell. Altandør?) og udbragte et „Gud bevare Danmark“. Studenter fulgte kun faa og privat; Sørgeflaget vedblev at vaje foran Foreningen. Man frygter, at Kg. ikke skal holde fast ved det svenske Forbund. Madvigs Tale var lang. Byernes Deputerede vedtage i Aften en Adresse. (Fra Odense Mourier, Bierfreund og Wilcken¹⁾). I Aften talte jeg endelig med Martensen igjen. Kg. og Dronn. raadførte sig med ham i Mandags; Ingen har turdet raade Andet end at underskrive og staae Last og Brast med Folket. Kg. frygtede at tabe Holsten; men kunde intet andet Ministerium faae. Baade Hald[!] og især Monrad og Lehmann ere i spændt Forhold til ham, siden dengang da han

¹⁾ Borgmester L. E. A. Mourier (d. 1877), bankdirektør L. Bierfreund (d. 1891), kancelliraad L. A. Wilcken (d. 1880).

i Engl. havde gjort Ottos Afkald til Betingelse for at redde Legitimitetens Princip; især Monrad sagde han da til „jeg skal ikke glemme Dem det“. Af udenl. Diplomater har [han] nok kun spurgt Nicolai ¹⁾, og han fraraadte at underskrive. — Ak, hvilket Svar til Rigsraadet. En bevisende Undskyldning for at have tænkt før man handlede! og Beviset hentet fra Ministrenes og Rigsraadets eget Exempel! Nu sige de, at han har ingen Forstand. Der mangler vistnok Konge-Aand; men Øvelsen kan gjøre Noget, haaber jeg.

D. 22. en udmærket smuk Gudstjeneste i Frue Kirke, som Kongen med Familie bivaanede.

D. 30. var første ordinaire Audients — jeg fandt ham dog ret kongelig, rolig, værdig, artig.

D. 2. Dec. Og hermed slutter jeg disse Optegnelser, be-
drøvet over, at jeg ikke faar Leilighed til at følge min kjære Konges Lig; men da ikke engang Martensen er tilsagt, kan jeg ikke klage. Jeg hørte de lange Sørgeskud i Pusterviig ²⁾ og reiste Dagen efter.

Da jeg atter kom til Kbhvn. d. 31 Dec. fulgte jeg Monrads Kald tildeels fordi jeg paa Kronens Vegne var indigneret over, at Kgen ikke kunde faae et Ministerium — og i Præsentationen om Aftenen Kl. 8—9 i det gule Palais (Kg. i Frakke) udtalte jeg i den Mening, at vi vare beredte til at stytte[!] ham. Det Videre i min Dagbog for Ministerietiden! ³⁾

¹⁾ Den russiske gesandt baron v. Nicolay.

²⁾ E. var gæst hos sin svigersøn, nuværende etatsraad H. P. Langkilde, Julskov, der boede Pustervig 3.

³⁾ Denne eksisterer desværre ikke.